

Λεωνίδα Βατικιώτης Από το Σιάτλ στην Ντόχα του Κατά

Με μια λιτή ανακοίνωση μόλις δέκα σελίδων, που εκδόθηκε μάλιστα 18 ώρες μετά την επίσημη λήξη των εργασιών, τα 142 μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, που συγκεντρώθηκαν στην Ντόχα του Κατά από τις 9 έως τις 13 Νοεμβρίου, ενέκριναν την έναρξη ενός νέου γύρου πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων με αντικειμενικό στόχο την περαιτέρω φιλελευθεροποίηση του διεθνούς εμπορίου και την άρση των οποιωνδήποτε φραγμών δυσχεραίνουν τις διεθνείς συναλλαγές.

Ο ίδιος στόχος είχε τεθεί και πριν δύο χρόνια ακριβώς, στην 3η Διυπουργική Σύνοδο του Οργανισμού, στο Σιάτλ των Ηνωμένων Πολιτειών, χωρίς όμως να υπάρξει κανένα αποτέλεσμα. Την κύρια αιτία εκείνης της αποτυχίας την ερμήνευσε μόλις πρόσφατα ο επίτροπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για θέματα Εμπορίου, Πασκάλ Λαμί, σε συνέντευξή του στην *Ιντερνάσιοναλ Χέραλντ Τρίμπουν* της 9 Νοεμβρίου, επισημαίνοντας ότι: «Το Σιάτλ πραγματοποιήθηκε σε μια περίοδο που οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ ήταν ιδιαίτερα οξυμένες». Στα δύο χρόνια που μεσολάβησαν, όχι απλώς οξύνθηκαν οι σχέσεις μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ, αλλά προστέθηκαν νέες εστιές έντασης που, σε ό,τι αφορά τη συμφωνία για ένα νέο γύρο

διαπραγματεύσεων φιλελευθεροποίησης του εμπορίου, μπορούν να συνοψιστούν σε τρεις κατηγορίες. Αντιθέσεις μεταξύ ιμπεριαλιστικών χωρών ή και ολοκληρώσεων, αντιθέσεις μεταξύ κρατών που είναι ενταγμένα σε ολοκληρώσεις και, τέλος, τις αντιθέσεις μεταξύ ιμπεριαλιστικών χωρών και κρατών που βρίσκονται στην περιφέρεια του διεθνούς συστήματος. Τα σημαντικότερα ζητήματα στα οποία επικεντρώθηκαν οι διαφωνίες στους κόλπους του ΠΟΕ, ακόμη και μέχρι την ώρα της επίσημης λήξης των εργασιών της 4ης Διυπουργικής Συνόδου, ήταν τέσσερα. Κάθε κράτος επάνω σε αυτά τα θέματα επεδίωκε μία κατ' αρχήν δέσμευση που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων.

Η πρώτη και μεγαλύτερη διαφωνία αφορούσε τα πνευματικά δικαιώματα, όπως έχουν κατοχυρωθεί μέσω του ΠΟΕ. Περιλαμβάνουν δε, από προγράμματα λογισμικού, φάρμακα, σπόρους καλλιεργειών των οποίων το δικαίωμα εκμετάλλευσης ανήκει σε πολυεθνικές, και χιλιάδες άλλες κατηγορίες. Από τη μια μεριά είχαν παραταχθεί οι υπανάπτυκτες χώρες της υποσαχάριας Αφρικής, μαζί με την Ινδία, τη Βραζιλία, την Ταϊλάνδη και άλλα κράτη, και από την άλλη οι ανεπτυγμένες καπιταλιστικά χώρες και περιφερειακές ενώσεις. Οι μεν πρώτες, έχοντας να περιθάλψουν εκατομμύρια ασθε-

νών του Έιτζ και της ελονοσίας, ζητούσαν το αυτονόητο: ο τομέας της δημόσιας υγείας να εξαιρεθεί των υποχρεώσεων που απορρέουν από τα πνευματικά δικαιώματα, ώστε να μπορούν να προμηθευτούν ή να κατασκευάσουν φθηνά υποκατάστατα πανάκριβων φαρμάκων, όπως το AZT, χωρίς να κινδυνεύουν να υποστούν κυρώσεις. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, οι ΗΠΑ και η Ελβετία υποστήριζαν μέχρι τέλους τα συμφέροντα των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Άλλωστε, από τις 750.000 πατέντες που κατατίθενται ετησίως, το 90% προέρχεται από πολυεθνικές, ενώ οι βιομηχανικές χώρες ελέγχουν το 97% των πατέντων. Το ειδικό βάρος που αντιπροσωπεύουν στα κέρδη των πολυεθνικών επιχειρήσεων τα έσοδα από ανάλογα δικαιώματα αποτυπώνονται σε πρόσφατη έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας, όπου αναφέρεται ότι μόνο στις ΗΠΑ εισρέουν κάθε χρόνο 19 δισ. δολάρια από ανάλογες πληρωμές (Γουόλ Στριτ Τζέρναλ, 7/11/2001).

Το δεύτερο θέατρο πολέμου ήταν εστιασμένο στις αγροτικές επιδοτήσεις. Εδώ η Γαλλία ήταν μόνη εναντίον όλων. Δεν της συμπαραστάθηκαν όχι μόνο η ΕΕ, αλλά ούτε και οι ΗΠΑ, οι οποίες, παρά τη φιλελεύθερη ρητορεία, ακολουθούν ανάλογη πολιτική επιδοτήσεων και υψηλών δασμών. Χώρες όπως η Ινδία, που υποχρεώθηκαν από τον προηγούμενο γύρο της Ουρουγουάης να ρίξουν τους δασμούς σε πολλά αγροτικά προϊόντα μέσα σε τρία χρόνια από 65% σε 16,5%, καταστρέφοντας έτσι εκατομμύρια αγρότες, απαιτούσαν να ανοίξουν οι αγορές των ανεπτυγμένων καπιταλιστικά χωρών. Να καταργηθούν δασμολογικοί και τεχνικοί φραγμοί ώστε να εκμεταλλευτούν κι αυτές με τη σειρά τους τις οικονομίες κλίμακας, προς όφελος φυσικά των δικών τους πολυεθνικών επιχειρήσεων που παράγουν σε διεθνή βάση ανταγωνιστικά προϊό-

ντα. Ενδεικτικότερη είναι η περίπτωση της Βραζιλίας. Σύμφωνα με τους *Φαϊνάνσιαλ Τάιμς*, στις 6/11/2001, «οι αυξήσεις που έχουν σημειωθεί στην παραγωγικότητα και την έκταση της καλλιεργούμενης γης, προερχόμενες κατά βάση από τις νέες τεχνολογίες και τις επενδύσεις των δύο προηγούμενων δεκαετιών, έχουν αναδείξει τα αξιόλογα συγκριτικά πλεονεκτήματα της αγροτικής παραγωγής της χώρας έναντι των βιομηχανικών κρατών. Συγκρινόμενη ακόμη και με τις ΗΠΑ, έχει επιτύχει χαμηλότερο κόστος παραγωγής στη σόγια κατά 20%, στο βαμβάκι κατά 50% και στη ζάχαρη από 10% έως 60%». Χρησιμοποιώντας δύο μέτρα και δύο σταθμά, λοιπόν, οι ανεπτυγμένες χώρες, με δασμούς που στην περίπτωση των εξαγωγών της Βραζιλίας φτάνουν ακόμη και το 350%, χώρια τις ποσοτώσεις, προστατεύουν την εγχώρια αγροτοκτηνοτροφική βιομηχανία τους και όχι φυσικά τους μικροκαλλιεργητές ή τους εργάτες γης, από το διεθνή ανταγωνισμό.

Το τρίτο θέμα διαφωνιών επικεντρώθηκε στο άνοιγμα των συνόρων στην παροχή υπηρεσιών. Πρόκειται για οικονομικές δραστηριότητες που ασκούνται από τα πιο δυναμικά τμήματα του πολυεθνικού μονοπωλιακού κεφαλαίου. Αφορούν τραπεζικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, ασφαλιστικές εργασίες, τηλεπικοινωνίες, μεταφορές, πληροφορική, κατασκευαστικές εργασίες και την ίδια επίσης τη μεταποίηση όταν πρόκειται να δημιουργήσει δίκτυα πωλήσεων. Για να καταλάβουμε την τεράστια σημασία που έχουν οι ανοιχτές αγορές υπηρεσιών για το δυτικό-ευρωπαϊκό και το αμερικάνικο κεφάλαιο, αρκεί να δούμε το τεράστιο προβάδισμα που διαθέτουν ήδη, όπως αυτό αποτυπώνεται στο εμπορικό ισοζύγιο, μια και πρόκειται για κλάδους υψηλότερης συγκέντρωσης και έντασης κε-

φαλαίου. Με βάση στοιχεία της Γιουροστάτ, που εξεδόθησαν στις 8 Νοεμβρίου υπό τον τίτλο «Τα μεγέθη της ΕΕ για τη σύνοδο της Ντόχα», η Ευρωπαϊκή Ένωση των 15, ενώ στο εξωτερικό ισοζύγιο αγαθών εμφανίζει έλλειμμα της τάξης των 89 δισ. ευρώ, στο διεθνές εμπόριο υπηρεσιών εμφανίζει πλεόνασμα 5 δισ. Το ίδιο ισχύει και για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ενώ το εξωτερικό ισοζύγιό τους στο εμπόριο αγαθών το 1990 ήταν ελλειμματικό κατά 97 δισ. ευρώ και μέσα σε δέκα χρόνια το έλλειμμα πεπλασιάστηκε, το ισοζύγιο στις υπηρεσίες είναι μόνιμα πλεονασματικό. Από 47 δισ. ευρώ που εμφάνιζε πλεόνασμα το 1992, πέρασε διπλασιάστηκε, φτάνοντας τα 82 δισ. ευρώ. Ξέροντας λοιπόν οι ιμπεριαλιστικές χώρες ότι οι υπηρεσίες αποτελούν την αιχμή του δόρατός τους στον ανταγωνισμό των κεφαλαίων, γιατί να μην πιέσουν μέχρι τέλους για πλήρη φιλελευθροποίηση;

Εξίσου σημαντικό στοιχείο σε ό,τι αφορά τις υπηρεσίες είναι η ένταξη σε αυτές και των επενδύσεων. Ζητούμενο από μια πλειάδα χωρών, που δεν περιλαμβάνουν μόνο τις ΗΠΑ, την ΕΕ και την Ιαπωνία, αλλά ακόμη και χώρες όπως η Κορέα, είναι το καθεστώς ρύθμισης και προστασίας του ΠΟΕ να αγκαλιάσει και τις επενδύσεις. Με αυτό τον τρόπο όμως επανέρχεται από την πίσω πόρτα το φάντασμα της ΜΑΙ. Της επαισχυνης Πολυμερούς Συμφωνίας Προστασίας των Επενδύσεων που επιχείρησαν να περάσουν οι ανεπτυγμένες χώρες την προηγούμενη δεκαετία και τελικά την απέσυραν μετά από τις τεράστιες αντιδράσεις που ξέσπασαν διεθνώς. Το επιχείρημα που προέτασαν χώρες όπως η Ινδία, η Μαλαισία, ακόμη και η Αίγυπτος, για να μη συμπεριληφθούν οι επενδύσεις στο νέο γύρο εμπορικών διαπραγματεύσεων, προερχόταν από το Μεξικό, που πρόσφατα αναγκάστη-

κε να αποζημιώσει, με βάση άρθρο της συμφωνίας NAFTA, την αμερικάνικη πολυεθνική Μέταλκλαντ με το ποσό των 17 εκατομμυρίων δολαρίων, επειδή για λόγους περιβαλλοντικούς είχε απαγορεύσει, μόνο προσωρινά τελικά, μια μεγάλη της επένδυση!

Το τέταρτο ζήτημα, που έπρεπε να λυθεί για να ξεκινήσει ο νέος γύρος, αφορούσε την προστατευτική πολιτική που ακολουθούν οι ανεπτυγμένες χώρες και δη οι ΗΠΑ, υπό τις ευλογίες μάλιστα του ΠΟΕ, με πρόσχημα τον πόλεμο τιμών. Πολλές φορές στο παρελθόν, η Ουάσινγκτον απαγόρευσε ουσιαστικά τις εισαγωγές χάλυβα από χώρες όπως η Νότια Κορέα, η Βραζιλία, η Ιαπωνία και η Ρωσία, ισχυριζόμενη ότι επιχειρήσεις των εν λόγω χωρών για να κατακτήσουν την πολυπόθητη αγορά των 280 εκατομμυρίων καταναλωτών προσέφεραν τα προϊόντά τους κάτω από το κόστος. Η αλήθεια βέβαια είναι ότι οι συγκεκριμένες χώρες, εκμεταλλευόμενες φθηνή εργασία αλλά και σύγχρονες επενδύσεις, ήταν πράγματι περισσότερο ανταγωνιστικές από τις αμερικάνικες μεταλλουργικές επιχειρήσεις. Το αποτέλεσμα όμως ήταν οι ΗΠΑ να αξιοποιούν δυνατότητες που προσέφερε η Συμφωνία της Ουρουγουάης και, σε ό,τι αφορά το χάλυβα, να ξεπερνούν σε απαγορεύσεις ακόμη και την πιο κλειστή οικονομία, δημιουργώντας αμέτρητα επεισόδια στον εμπορικό πόλεμο του ατσαλιού.

Όλες οι παραπάνω αιτίες είχαν διαμορφώσει ένα κλίμα μέχρι και την επίσημη ώρα λήξης των εργασιών της Συνόδου, που προμηνούταν νέο φιάσκο. Η αίσθηση ότι οδεύουν σε ένα νέο Σιάτλ είχε δημιουργηθεί πολλούς μήνες πριν. Απ' όταν είχε συγκληθεί η πρώτη μίνι Διάσκεψη προετοιμασίας της Ντόχα στις 31 Ιουλίου και η Μαλαισία σε επίσημο ανακοινωθέν της έκανε λόγο για περιθωριοποίηση των αναπτυσσόμενων χω-

ρών και, με αφορμή το νέο γύρο, ότι διαμορφώνεται μια «κατάσταση αποθαρρυντική, δυσάρεστη, ανήθικη και σε μερικές περιπτώσεις ακόμη και καταπιεστική», ενώ η Ινδία, διαφωνώντας ευθέως, δήλωνε ότι το μόνο αποτέλεσμα που θα έχει ένας νέος γύρος θα είναι «στις ήδη υπάρχουσες να προστεθούν νέες ασυμμετρίες και ανισοροπίες».

Παρ' όλα αυτά, νέος γύρος εμπορικών διαπραγματεύσεων θα ξεκινήσει. Το τελικό ανακοινωθέν που εκδόθηκε εμπεριέχει συμβιβασμούς ακόμα και από τις ιμπεριαλιστικές χώρες, έτσι ώστε να μείνει μετέωρο και το τελευταίο επιχείρημα που πρόβαλλαν οι χώρες που αντιτάσσονταν στην έναρξή του. Το κρίσιμο σε αυτό το σημείο δεν είναι να αναφερθούμε στους απίστευτους εκβιασμούς και τις αφόρητες πιέσεις που ασκήθηκαν από τις ΗΠΑ, την Αγγλία και τη Γερμανία σε όσες χώρες διαφωνούσαν, ούτε να περιγράψουμε τα ανελέητα ολονύχτια παζάρια που οδήγησαν στον τελικό συμβιβασμό. Το ερώτημα είναι τι ώθησε τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση να επιδείξουν τέτοια ομοψυχία, ξεχνώντας τους εμπορικούς πολέμους της μπανάνας, του ορμονούχου κρέατος και των μεταλλαγμένων που προηγήθηκαν και να υπερβάλουν εαυτόν σε ομοψυχία, ώστε να ξεκινήσει ένας νέος γύρος. Την απάντηση τη δίνει ο υπεύθυνος για θέματα Εμπορίου της κυβέρνησης Μπους σε άρθρο που δημοσίευσε στην *Ιντερνάσιοναλ Χέραλντ Τρίμπιουν* μια μέ-

ρα πριν ξεκινήσει η Σύνοδος του Κατάρ: «Από τον Αύγουστο η αξία του εμπορίου σε όρους δολαρίου μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών, Ιαπωνίας και Καναδά έχει μειωθεί κατά 3,6% σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα. Την ίδια περίοδο πέρυσι το εμπόριο μεταξύ αυτών των κρατών είχε αυξηθεί κατά 19%. Αν συνεχιστεί ο ρυθμός αυτής της μείωσης, το μέγεθος του εμπορίου γι' αυτές τις τρεις χώρες θα είναι μικρότερο κατά 121 δισ. δολάρια απ' ό,τι ήταν πέρυσι. Κι αν η επιβράδυνση συνεχιστεί για τις Ηνωμένες Πολιτείες, όπως εκτιμώ ότι θα συμβεί, θα είναι η πρώτη χρονιά από το 1982 που τα εμπορικά μας μεγέθη πραγματικά θα παρουσιάσουν πτώση».

Αντίδοτο στην ύφεση, λοιπόν, ο νέος γύρος. Αν το ατελείωτο κουβάρι αντιθέσεων, που αναπτύξαμε παραπάνω, υπογραμμίζει τον κατακερματισμένο κόσμο της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης και τις φυγόκεντρες δυνάμεις που γεννάει μεταξύ των διαφορετικών αστικών τάξεων, οξύνοντας τις τάσεις ανισόμετρης ανάπτυξης, ο προσωρινός συμβιβασμός που επιτεύχθηκε στην Ντόχα επιβεβαιώνει τις επιθετικές τάσεις που γεννιούνται στο έδαφος της τρέχουσας κρίσης. Τάσεις που σε τελική ανάλυση εμβαθύνουν την εκμετάλλευση των μεισθωτών στις ανεπτυγμένες χώρες και τη διευρύνουν στις χώρες υπό καπιταλιστική ανάπτυξη.